

Yashil

IQTISODIYOT

va

TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 274 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeovich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi	41
Idirisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovasion rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	

Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budgetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'la'kov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida)	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiev Hasan Abdigapparovich	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari	230
Mirzayev Kobii Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
Innovation iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	

Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	

XALQARO SHARTNOMALAR QOIDALARINI QO'LLASHNING XALQARO VA MILLIY USLUBIY TAMOIYILLARINING O'ZARO TA'SIRI

ORCID: 0000-0002-4464-1542

Rajapov Shuxrat ZaripbaevichToshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
mustaqil izlanuvchi i.f.f.d. (PhD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining faol rivojlanishi va jahon iqtisodiyotidagi globallashuv jarayonlari, kapital bozorining rivojlanishiga faol hissa qo'shayotgan xalqaro investitsiya resurslarining muttasil o'sib borayotgan harakatchanligi sharoitida barcha davlatlar oldiga shunday vazifalar qo'yilmoqda. milliy iqtisodiyotning chet el kapitali uchun investitsion jozibadorligini ta'minlabgina qolmay, balki soliq organlariga soliq tushumlarini to'liq va o'z vaqtida ta'minlash imkonini beradigan milliy soliq qonunchiligini yaratish bo'yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: rezidenti, norezident, ikki yoqlama soliqqa tortish, offshor, daromad manbai, soliq ma'muryatchiligi, soliq hisoboti, an'anaviy reja, xalqaro soliqqa tortish, global daromad, mulkiy soliqlar.

Abstract: In this article, in the context of the active development of the Republic of Uzbekistan and the processes of globalization in the world economy, the constantly growing mobility of international investment resources that actively contribute to the development of the capital market, such tasks are set before all countries. Scientific proposals and recommendations were developed for the creation of national tax legislation, which not only ensures the investment attractiveness of the national economy for foreign capital, but also allows the tax authorities to provide tax revenues in full and on time.

Key words: resident, non-resident, double taxation, offshore, source of income, tax administration, tax reporting, traditional plan, international taxation, global income, property taxes.

Аннотация: В данной статье в условиях активного развития Республики Узбекистан и процессов глобализации в мировой экономике, постоянно растущей мобильности международных инвестиционных ресурсов, активно способствующих развитию рынка капитала, такими задачами являются поставлен перед всеми странами. Разработаны научные предложения и рекомендации по созданию национального налогового законодательства, которое не только обеспечивает инвестиционную привлекательность национальной экономики для иностранного капитала, но и позволяет налоговым органам обеспечивать налоговые поступления в полном объеме и в установленные сроки.

Ключевые слова: резидент, нерезидент, двойное налогообложение, оффшор, источник дохода, налоговое администрирование, налоговая отчетность, традиционный план, международное налогообложение, глобальный доход, налоги на имущество.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida ro'y berayotgan globallashuv jarayoni mamlakatlar tomonidan ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishga doir xalqaro tashkilotlarning me'yorlaridan kengroq foydalanishni taqozo etmoqda. Buni iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotiga a'zo davlatlar, shuningdek, "soliq masalalari bo'yicha o'zaro ko'ptomonlama ma'muriy yordam to'g'risidagi Konvensiyalar ishtirokchisi bo'lgan 120 tadan ortiq mamlakat va yuridiksiyalarning, ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishni oldini olish bo'yicha soliqqa oid kelishuvlarida ko'rish mumkin.

Dunyoning turli davlatlar rezidentlariga soliq solishda ikkiyoqlama soliq solishni oldini olish bo'yicha davlatlararo hamkorlikni kuchaytirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Norezident yuridik shaxslar faoliyatiga soliq solish mexanizmlarini soddalashtirgan holda ular tomonidan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashdan bo'yin tovlash yoki olingan foydani soliq solishdan olib chiqib ketishga qarshi ta'sirchan vositalarni qo'llash bo'yicha xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish bilan bog'liq masalalarni huquqiy tartibga solish muhim ahamiyat kasb etib bormoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Milliy soliq to'lovchilar faoliyatini rag'batlantirishda ikki yoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish mexanizmlarini takomillashtirish mavzusiga oid qisqacha adabiyotlar sharhini keltiramiz.

N.A.Solovyova ushbu soliq to'lovchining ikki (yoki undan ortiq) hududlarda xuddi shu obyektga nisbatan xuddi shu davrlar uchun taqqoslanadigan soliqqa tortish deb baholadi [1].

V.V.Semenixin IHTT tomonidan taklif qilingan ta'riflarni tahlil qilgan holda buni umumiy qabul qilingan tushuncha sifatida qabul qiladi ya'ni "Ikki yoqlama soliq solish - bu bir mamlakatning o'zida bir xil daromadga yoki turli soliq'larga bir vaqtning o'zida soliq solish deb qaraydi"[2].

L. V. Polejarovanning pozitsiyasi ham shu nuqtai nazardan kelib chiqadi: "Xalqaro ikki tomonlama soliqqa tortish - bu ikki (yoki undan ko'p) hududlarda bir soliq to'lovchidan xuddi shu obyektga va o'sha davrlarga nisbatan taqqoslanadigan soliqlarni yig'ishdan iborat"deb takidlagan [3].

Rossiyalik olim A.I.Pogorleskiy quyidagi to'rt maqsadga erishishga harakat qilishi lozimligini o'zining "Mejdunarodnoe nalogoblojeniie" ya'ni "Xalqaro soliqqa tortish" darsligida keltirib o'tgan[4].

O'zbekiston Respublikasining xorijiy mamlakatlar bilan soliq sohasidagi hamkorligi bo'yicha, O'zbekiston xalqaro huquqning teng huquqli subyekti sifatida dunyoning boshqa mamlakatlari bilan soliqqa tortish sohasidagi shartnomaviy-huquqiy bazani mustahkamlash bo'yicha soliq siyosatini ildamlilik bilan yuritmoqda. 1993-yildan boshlab O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi soliqqa tortish sohasida yaqin va uzoq xorijdagi mamlakatlar bilan xalqaro shartnomalar tizimini shakllantirish bo'yicha ishlar olib bormoqda. Bugungi kunda dunyoning turli mamlakatlari bilan 52 ta ikki tomonlama shartnomalar imzolangan keltirib o'tgan[5].

Xitoy Xalq Respublikasi soliq qonunchiligida mamlakatda 2 va undan ortiq doimiy muassasa orqali faoliyat yuritayotgan norezidentga soliq organlarining roziligi bilan yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'ini jamlangan holda to'lash imkoniyati beriladi[6].

Ikkiyoqlama soliqqa tortish tushunchasiga Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining (IHTT) lug'utida "ichki" va "xalqaro" ikkiyoqlama soliqqa tortish nuqtai nazardan ta'rif berilgan:

"Ichki" ikkiyoqlama soliqqa tortishda soliqlarni undirish davlatlar o'zlarining tenglik darajadagi mustaqil soliq organlari tomonidan, o'z vakolatlari doirasida undirilganda yuzaga keladi. [7].

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Milliy soliq qonunchiligini zamonaviy jahon iqtisodiyotiga moslashtirish har bir davlat fiskal organlari faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Sh.Ismoilxo'jaevning maqolasiga ko'ra (Ukrainadagi urush davrida Rossiyadan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi¹) 2021-yil yakuniga ko'ra O'zbekistonga kiritilgan xorijiy investitsiyalar hajmi 11 milliard AQSh dollaridan oshdi. O'zbekiston iqtisodiyotiga 50 dan ortiq davlat sarmoya kiritdi: Xitoy (2,2 milliard dollar), Rossiya (2,1 milliard dollar), Turkiya (1,18 milliard dollar), Germaniya (800 million dollar) va Janubiy Koreya (137 million dollar). Xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar soni 2017-yildan 2021-yilgacha bo'lgan davrda 2,7 barobarga, ya'ni 5 mingtadan 13,2 mingtaga ko'paydi.

Tashqi savdo hajmining oshishi, iqtisodiyotga yirik xorijiy investitsiyalarning kirib kelishi, shuningdek, tegishli soliq tushumlarini ta'minlash maqsadida mahalliy tadbirkorlarning (investorlarning) respublikadan tashqaridagi loyihalarga qiziqishi ortishi bilan soliqlarni to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish, axborot almashish, o'zaro kelishuv tartib-qoidalari, soliqlarni undirishda ko'maklashish va soliq qonunchiligining buzilishiga qarshi kurashish sohasida xorijiy soliq (fiskal) organlari bilan yaqindan hamkorlik qilish zarurati.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga xalqaro kapital qo'yilmalar (investitsiyalar) hajmining kuzatilayotgan o'sishi va xorijiy subyektlar tomonidan olingan daromadlarni monitoring qilishning amaliy qiyinchiliklari O'zbekiston Respublikasining soliq qonunchiligiga xalqaro shartnomalar qoidalarini joriy etish zaruriyatini keltirib chiqarmoqda.

Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi soliq sohasida ikki tomonlama soliqqa tortishning oldini olish va soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish, bilvosita soliqlarni undirish, soliq qonunchiligiga rioya etishda hamkorlik qilish, soliq qonunchiligi buzilishiga qarshi kurashishda o'zaro yordam ko'rsatishga oid 80 ta xalqaro shartnomalar tuzgan. , axborot almashinuvi, shu jumladan avtomatik soliq sohasi (1-ilovaga qarang).

"Xalqaro shartnoma" atamasining nazariy ta'rifi Shartnomalar huquqi to'g'risidagi Vena konventsiyasi (1969) 2-moddasi 1 (a) bandida berilgan bo'lib, unga ko'ra "shartnoma" davlatlar o'rtasida yozma shaklda tuzilgan va xalqaro shartnomani bildiradi. xalqaro huquq bilan tartibga solinadi, bunday shartnoma bitta hujjatda, ikki yoki undan ortiq tegishli hujjatlarda, shuningdek, uning o'ziga xos nomidan qat'i nazar.

Milliy qonunchilikda "Xalqaro shartnomalar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 4-moddasi birinchi qismida "xalqaro shartnoma" atamasining xuddi shunday ta'rifi shakllantirilgan², xususan, O'zbekiston

1 Статья Ш. Исмаилюджая //Приток прямых иностранных инвестиций из России в условиях войны в Украине // Электронное СМИ - anhor.uz // URL: <https://anhor.uz/economy/direct-investments> // (дата обращения: 30.11.23г.);

2 Закон Республики Узбекистан "О международных договорах" от 06.02.2019г. № 3ПУ-518 (<https://lex.uz/ru/docs/4193763>)

Respublikasining xalqaro shartnomalar tuzish huquqiga ega bo'lgan xorijiy davlat, xalqaro tashkilot yoki boshqa yuridik shaxs bilan O'zbekiston Respublikasi tomonidan yozma shaklda tuziladigan, xalqaro huquq normalari bilan tartibga solinadigan xalqaro shartnoma hisoblanadi. u bitta hujjatda, ikkita yoki bir nechta o'zaro bog'liq hujjatlarda, shuningdek, uning o'ziga xos nomi va tuzilishidan qat'i nazar (shartnoma, bitim, konventsiya, akt, pakt, protokol, xat yoki nota almashish va boshqa nomlar va usullar) xalqaro shartnoma tuzish).

Shu bilan birga, ushbu atamani belgilashda huquqshunos olimlarning hissasini ham qayd etish lozim. Masalan, amerikalik olim D.Field shunday deb yozgan edi: "Shartnoma deganda ikki yoki undan ortiq davlatlar o'rtasida xalqaro huquq yoki munosabatlarni yaratuvchi, bekor qiluvchi yoki boshqacha tarzda ta'sir ko'rsatadigan akti o'rnatish yoki bekor qilish to'g'risidagi yozma kelishuv tushuniladi"³.

Rus olimi V.Ulyanitskiy "Xalqaro shartnoma ikki yoki undan ortiq davlatlarning davlat oliy huquqlari to'g'risida ular o'rtasida siyosiy yoki huquqiy munosabatlarni o'rnatish, belgilash, o'zgartirish yoki tugatish maqsadida tuzilgan bitimdir" deb hisoblagan⁴.

F. List "xalqaro huquqiy shartnoma ikki yoki undan ortiq davlatlarning davlat oliy huquqlariga oid vasiyatnomalari kelishuvidir" deb yozgan edi⁵.

Umuman olganda, xalqaro shartnomaning yuqoridagi ta'riflarida xalqaro shartnoma davlatlar va xalqaro huquqning boshqa subyektlari kelishuvi yoki irodalarining kelishilgan ifodasi ekanligi haqidagi qoidalar mavjud.

Amalda, soliq shartnomalari ko'pincha "bitimlar" yoki "konventsiyalar" deb ataladi. Vena konventsiyasining 2-moddasida ta'kidlanganidek, foydalanilgan nom ahamiyatsiz hisoblanadi.

Xalqaro shartnomalar bo'yicha majburiyatlarni bajarish majburiyati Vena konventsiyasining 26-moddasida mustahkamlangan: "shartnomalar Ahdlashuvchi davlatlar uchun majburiydir va ular tomonidan vijdonan bajarilishi kerak", bu "pacta sunt servanda" tamoyilini nazarda tutadi. lotincha "shartnomalar hurmat qilinishi kerak"). Agar biror davlat o'zi tuzgan xalqaro shartnomalarga rioya qilmasa, boshqa davlatlar u bilan bunday shartnomalar tuzishdan manfaatdor bo'lmasligi mumkin.

Amalda ikki tomonlama soliq shartnomalari odatda davlatlararo soliq munosabatlarini tartibga soluvchi ikki Ahdlashuvchi davlatning huquq va majburiyatlarini belgilaydi. Shuni ta'kidlash kerakki, soliq shartnomalari ham Ahdlashuvchi davlatlar soliq to'lovchilarining manfaatlarini qondirishga qaratilgan.

Ko'pgina xalqaro soliq shartnomalari ikki tomonlama. Daromad solig'i bo'yicha ko'p tomonlama shartnomalar juda kam (masalan, Soliq masalalari bo'yicha o'zaro ma'muriy yordam to'g'risidagi ko'p tomonlama konventsia va OECD ko'p tomonlama soliq konventsiyasi (MLI) soliq shartnomasi bilan bog'liq baza eroziyasiga va foydaning o'zgarishiga qarshi kurashish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun - soliqqa tortilishi shart.

Shuni ta'kidlash kerakki, o'zaro munosabatlar xalqaro soliq shartnomalarining asosiy tamoyilidir, garchi bu atamaning aniq ma'nosi berilmagan. Deyarli barcha ikki tomonlama soliq shartnomalari qoidalari o'zaro xarakterga ega, biz FATCA shartnomasini alohida ta'kidlashimiz mumkin, bu esa AQSh Ichki daromad xizmatiga ma'lumot taqdim etish bo'yicha bir tomonlama majburiyatni nazarda tutadi.

Ikki tomonlama soliqqa tortishning oldini olish to'g'risidagi shartnomalardagi passiv daromad moddalarida o'zarolik tamoyilining yorqin misoli aniqlanishi mumkin, xususan, 10-modda "Dividendlar" odatda rezident tomonidan to'lash uchun manbada dividendlarni soliqqa tortishning maksimal stavkasini nazarda tutadi. kompaniya boshqa Ahdlashuvchi Davlatning rezidentlari bo'lgan aktsiyadorlarga va bunday maksimal stavka Soliq bitim taraflari bo'lgan har ikki davlat uchun bir xil darajada qo'llaniladi.

Xuddi shunday, xalqaro soliq shartnomalarining ma'muriy qoidalari, masalan, axborot almashinuvi va soliq undirishda yordam berish to'g'risidagi qoidalar va boshqalar o'zaro asosda qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasida xalqaro soliq shartnomalarini qo'llash Konstitutsiyaning 15-moddasi qoidalariga asoslanadi, ularga ko'ra O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari xalqaro huquqning umume'tirof etilgan prinsiplari va normalari bilan bir qatorda xalqaro huquqning ajralmas qismi hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining huquq tizimi.

Bundan tashqari, xalqaro shartnomalarning ustuvorligi ham nazarda tutiladi, shu sababli, xususan, agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasining qonunida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi. O'zbekiston Respublikasi qo'llaniladi.

Ushbu ustuvorlik O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 2-moddasi ikkinchi qismida ham belgilangan bo'lib, unga ko'ra, agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasining soliq qonunchiligida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa. O'zbekiston, keyin xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

3 Д. Филд в своем проекте Кодекса международного права

4 В. Уляницкий. Международное право. Томск, 1911. С. 151-152.

5 7. Ф. Лист. Международное право. Юрьев, 1902. С. 206-207.

O'zbekiston Respublikasining "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi Qonunining 3-moddasi⁶ davlat soliq xizmati organlari o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga, ushbu Qonunga, boshqa qonun hujjatlariga, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalariga amal qilishi belgilangan.

Eslatib o'tamiz, yangi tahrirdagi Soliq kodeksi xalqaro shartnomalarni qo'llashning maxsus qoidalarini ham o'z ichiga olgan bo'lib, xalqaro soliq shartnomalarida nazarda tutilgan imtiyozlarni uchinchi davlat rezidentlarining bilvosita yoki to'g'ridan-to'g'ri manfaati uchun suiiste'mol qilishni cheklash tamoyillarini belgilab bergan (Benefisiar egasi tushunchasi).

Bundan tashqari, Soliq kodeksi soliq organining xorijiy vakolatli organdan soliq undirishda yordam so'rash huquqini ham belgilaydi. Shu bilan birga, xorijiy davlatning vakolatli organiga soliqlarni undirishda yordam ko'rsatish majburiyati, shuningdek, bunday hamkorlikni amalga oshirish tartibi mavjud emas.

Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi to'g'risidagi nizomning 12-bandi 9-kichik bandiga muvofiq, Hududlararo soliq inspeksiyasi Qo'mita bilan kelishilgan holda xorijiy davlatning soliq ma'muriyatchiligi sohasidagi vakolatli organidan: yirik soliq to'lovchilar va ular bilan bog'liq yuridik shaxslar tomonidan soliq qonunchiligi, shuningdek xalqaro shartnomalar bo'yicha majburiyatlarning bajarilishi to'g'risidagi ma'lumotlar. Xuddi shunday huquq Qoraqalpog'iston Respublikasi va Toshkent shahar viloyatlar soliq boshqarmalari to'g'risidagi nizomda ham mustahkamlangan.

Shuni ta'kidlash kerakki, faqat xorijiy vakolatli organdan tegishli ma'lumotlarni olish huquqi ta'minlanadi. Shu bilan birga, ushbu ma'lumotni xorijiy davlatning vakolatli organiga taqdim etish majburiyati yo'q.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi ikki tomonlama soliqqa tortishning oldini olish va soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish, bilvosita soliqlarni undirish, soliq qonunchiligiga rioya etishda hamkorlik qilish, soliq qonunchiligi buzilishiga qarshi kurashishda o'zaro yordam ko'rsatishga oid 80-xalqaro soliq shartnomasini tuzdi.

Yuqoridagi me'yoriy hujjatlar va xalqaro shartnomalar O'zbekiston Respublikasida xalqaro soliq shartnomalari qoidalarini qo'llashning nazariy va huquqiy asosini tashkil etadi.

Xalqaro soliq munosabatlari tashqi iqtisodiy faoliyatni qulay rivojlantirish maqsadida soliq tushumlarini optimallashtirish bilan bog'liq bo'lgan hozirgi vaqtda soliq qonunchiligining xalqaro va milliy qoidalarining o'zaro ta'sirida soliq ma'muriyatchiligining metodologiyasini takomillashtirish masalasi ayniqsa dolzarb bo'lib qolmoqda.

Shuni ta'kidlash kerakki, soliq huquqi ham xalqaro, ham milliy soliq munosabatlari o'rnatishda yaqin munosabatlarga ega bo'lib, bir-biriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi va soliqqa tortish bilan bog'liq masalalarni tartibga solishga qaratilgan.

Soliq qonunchiligining xalqaro va milliy qoidalarini qayta ko'rib chiqish uchun xalqaro va milliy soliq huquqiga aniq ta'rif berish kerak.

Tartibga solishning o'ziga xos xususiyatlaridan xulosa qilishimiz mumkinki, xalqaro soliq qonunchiligi soliq to'lovchilar va soliq organlarining davlatlararo munosabatlar sohasidagi xo'jalik operatsiyalariga taalluqlidir. Shu bilan birga, milliy soliq qonunchiligi soliqqa tortish sohasidagi ichki ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi qoidalar majmuidir.

Ushbu ta'riflardan soliq sohasidagi xalqaro va milliy qonunchilikning ham o'xshashligi, ham farqlovchi xususiyatlari ko'zga tashlanadi.

Agar milliy qonunchilik muayyan hududga qaratilgan bo'lsa, xalqaro qonunchilik davlat chegarasini kesib o'tish bilan bog'liq operatsiyalar bilan bog'liq. Soliqqa tortish yaxlit tizim sifatida milliy soliq tartibga solish va xalqaro soliq tartibga solish elementlarini o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, bu nafaqat o'zaro ta'sir, balki huquqiy normalar va institutlarning to'liq o'zaro bog'liqligi va bir-birini to'ldirishidir. O'zbekiston soliq tizimi o'ziga xos xususiyatlariga ko'ra xalqaro soliq tizimi bilan chambarchas bog'liqdir.

Ikki soliq tizimini turli xil mezonlarga ko'ra o'zaro bog'lash mumkin: funktsiyalar, printsipalar, manbalar, fan, fanning u yoki bu sohasi yo'naltirilgan obyekt va boshqalar. Masalan, subyekt nuqtai nazaridan, ichki huquq tizimida soliq munosabatlari ommaviy huquqdir, chunki ularda bir tomon davlat (soliq organlari tomonidan ifodalanadi), ikkinchi tomondan, jismoniy shaxslar va tashkilotlardir. soliq to'lovchilardir. Shu bilan birga, xalqaro soliq tizimida davlatlar va xalqaro tashkilotlar, shuningdek jismoniy va yuridik shaxslar xalqaro shartnomalarning umume'tirof etilgan subyektlari hisoblanadi.

Ro'yxatga olingan subyektlar ham davlat, ham davlatlararo soliq munosabatlarida ishtirok etadilar. Shu bilan birga, xalqaro soliqqa tortishning rivojlanish vektorlarini hisobga olgan holda, soliq to'lovchilar birlashmalari milliy qonunchilikda soliq huquqining maxsus subyektlari sifatida e'tirof etila boshlandi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksida nazarda tutilgan soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalangan guruhlariga yagona xo'jalik yurituvchi subyekt sifatida daromad solig'i to'lovlarini optimallashtirishi mumkin.

6 Закон Республики Узбекистан, от 29.08.1997 г. № 474-І.

Eng keng tarqalgan yondashuv xalqaro shartnomalarning milliy qonunchilik qoidalariga nisbatan ustuvorligiga asoslanadi. Shunday qilib, San'atning 3-qismiga binoan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 15-moddasida "O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari xalqaro huquqning umume'tirof etilgan prinsiplari va normalari bilan bir qatorda O'zbekiston Respublikasi huquq tizimining ajralmas qismi hisoblanadi". Shu bilan birga, xalqaro shartnomalar qoidalarining mamlakatimiz qonunchilik tizimidagi aniq ierarxiyasi va o'rni belgilandi. Shunday qilib, agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasi qonunida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi qoidalarini qo'llaniladi.

Shunday qilib, qonun yoki boshqa me'yoriy-huquqiy hujjat bilan O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi o'rtasida nomuvofiqlik mavjud bo'lgan taqdirda ushbu shartnomalarda belgilangan qoidalar qo'llaniladi. Shu bilan birga, bunday xalqaro shartnomalar qoidalarini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga zid bo'lmasligi kerak.

Soliq qonunchiligi nuqtai nazaridan bu masala ham bir ma'noda talqin etiladi. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 2-moddasi ikkinchi qismiga muvofiq: "Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasining soliq qonunchiligida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan. xalqaro shartnoma amal qiladi".

Shunday qilib, milliy soliq qonunchiligi xalqaro shartnomalar qoidalarining milliy qonunchilik qoidalariga nisbatan ustuvorligini belgilaydi.

Shuni ta'kidlash kerakki, barcha davlatlar ham xalqaro shartnomalarning ustuvorligini belgilab qo'ymagan. Masalan, Qo'shma Shtatlarda ko'chmas mulk qiymatidan olingan daromadlarni soliqqa tortish bo'yicha milliy qoidalar xalqaro shartnomalar qoidalaridan ustun turadigan tartib o'rnatildi. Shuni ta'kidlash kerakki, milliy qonunchilik hujjati xalqaro shartnomadan ustunlikka ega bo'lishi mumkin, agar bunday ustuvorlik bevosita milliy qonunchilik normasidan kelib chiqsa. Binobarin, xalqaro va milliy soliq qonunchiligining asoslari o'rtasidagi munosabatlar geografiyaga juda sezgir. U birinchisining ustuvorligidan (O'zbekiston yoki Rossiyadagi kabi), ikkinchisining ustuvorligidan (AQShdagi kabi), ushbu normalarning paritetiga qadar farq qilishi mumkin. Ya'ni, pirovardida, u har bir davlat tomonidan turlicha belgilanadi.

Tadqiqotning ushbu bobida xalqaro va milliy soliq qonunchiligi normalari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning amalga oshirish jarayoni kabi muhim jihatiga ham to'xtalib o'tish zarur.

Xalqaro huquqni amalga oshirish (inglizchada "amalga oshirish, bajarish, amaliy tatbiq etish") xalqaro majburiyatlarni ichki miqyosda amalga oshirish, shuningdek, xalqaro huquq normalarini milliy huquq tizimiga kiritishning o'ziga xos usulidir.

Amalga oshirish usullari quyidagilardir:

inkorporatsiya – xalqaro huquqiy normaning milliy normativ hujjatda tom ma'noda takrorlanishi;

transformatsiya - milliy huquqiy an'analar va huquqiy texnologiya standartlarini hisobga olish zarurati tufayli xalqaro normalarni milliy qonunchilikka o'tkazishda qayta ishlash.

ma'lumotnoma - xalqaro huquq normalari to'g'ridan-to'g'ri qonun matniga kiritilmagan, ikkinchisida ular haqida eslatma mavjud, shuning uchun milliy qonunchilikni xalqaro shartnomaga to'g'ridan-to'g'ri havola qilmasdan qo'llash mumkin bo'lmaydi.

Amalga oshirish usulini tanlash davlatning suveren huquqidir. Shu bilan birga, xalqaro shartnoma normalarining maqsad va mazmuniga qat'iy rioya qilish talabiga rioya qilish muhim, bu esa xalqaro majburiyatlarni vijdonan bajarish tamoyilini kafolatlaydi.

R.A Myullerson tomonidan 1985-yilda ishlab chiqilgan birinchi kontseptsiya xalqaro huquqning milliy huquqiy tatbiq etilishini milliy huquq yordamida xalqaro huquq talablarini davlat hududida (milliy huquq doirasida) amalga oshirish jarayoni sifatida belgilagan. Milliy huquqiy tatbiq xalqaro huquqni amalga tatbiq etish (amalga oshirish) bosqichi bo'lib, uning uchun zarur huquqiy shart-sharoitlarni yaratadi⁷. Ta'rifdan ko'rinib turibdiki, amalga oshirish jarayonida xalqaro shartnomalar qoidalarini va institutlari o'zlashtiriladi va milliy qonunchilik o'zgartiriladi (kengaytiriladi). O'zbekiston Respublikasining "Xalqaro shartnomalar to'g'risida"gi qonunida ham xalqaro shartnomalar qoidalarini amalga oshirish zaruriyati belgilab qo'yilgan.

Shunday qilib, soliq sohasidagi xalqaro va milliy qonunchilikning me'yoriy-huquqiy tizimi soliq qonunchiligi sohasidagi eng amaldagi normalarni bir-birini to'ldirishga va o'zlashtirishga asoslangan murakkab institutdir, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Shu bilan birga, xalqaro soliq munosabatlarida ishtirok etuvchi davlatlar eng dolzarb qoidalarni ko'rib chiqish va amalga oshirish hamda milliy soliq qonunchiligining ustuvorligini xalqaro qonunlardan ustun qo'yish yoki aksincha, soliq sohasida eng foydali hamkorlikni amalga oshirishning turli usullaridan foydalanadi.

7 Myullерсон P.A. Соотношение международного и национального права. с. 58.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga xalqaro kapital qo'yilmalar (investitsiyalar) hajmining o'sishini, shuningdek, mahalliy tadbirkorlarning xorijdagi biznes loyihalariga qiziqishi ortib borayotganini, shuningdek, xorijiy subyektlar tomonidan olingan daromadlarni monitoring qilishning amaliy qiyinchiliklarini hisobga olgan holda, soliqqa tortish sohasidagi xalqaro hamkorlikni kengaytirish uchun maqsadga muvofiq va zarur deb topildi.

Ma'lumot uchun: 2021-yilda O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan norezidentlarning daromadlari hajmi 2020-yilga nisbatan 3,3 barobarga (335 foiz) oshdi. Xorijiy yuridik shaxslarning O'zbekiston Respublikasi hududidagi faoliyati ham ko'payib bormoqda, shuning uchun har yili 100 dan ortiq norezident doimiy muassasa sifatida ro'yxatga olinadi.

"Xalqaro shartnomalar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 33-moddasiga muvofiq, O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasini amalga oshirish uchun O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlarini qabul qilish zarur bo'lgan hollarda, manfaatdor davlat organlari O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi va Adliya vazirligi bilan kelishilgan holda O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi normalarini amalga oshirish masalalari bo'yicha tegishli hujjat qabul qilish bo'yicha takliflar kiritsin. Hozirgi vaqtda O'zbekiston Respublikasining soliq qonunchiligida soliq ma'muriyatchiligi sohasida xalqaro hamkorlikni amalga oshirishga oid qoidalar mavjud emas, xususan, o'zaro kelishuv tartib-taomillarini amalga oshirish, soliqlarni undirishda ko'maklashish, soliq tekshiruvlarida hamkorlik qilish jarayonlari tartibga solinmagan.

Xorijiy tajriba ikki tomonlama soliqqa tortilishning oldini olish va milliy qonunchilikka soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish sohasidagi xalqaro shartnomalar qoidalarini amalga oshirish, shuningdek, ularni qo'llashning uslubiy asoslarini ishlab chiqish zarurligini yaqqol isbotlamoqda.

Soliq qonunchiligiga yuqorida ko'rsatilgan o'zgartishlarning kiritilishi ikki tomonlama soliqqa tortishga yo'l qo'ymaslik, soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish, hamkorlik qilish va axborot almashish, shuningdek, hujjatlarni elektron (avtomatik) almashish sohasidagi xalqaro shartnomalar qoidalariga rioya etilishini ta'minlash uchun huquqiy asos yaratadi. ma'lumot.

Bundan tashqari, soliq organlari xodimlarining funktsional majburiyatlariga qo'shimchalar kiritish muam-molarni hal etish va xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llash amaliyotini oshirishga xizmat qiladi va buning natijasida ularni amalga oshirish mexanizmini ishlab chiqish va takomillashtirishga turtki bo'ladi. Shu bilan birga, muallif davom etayotgan xalqaro hamkorlik haqida umumiy tushunchaga ega bo'lish uchun talabalarning o'quv dasturiga soliq ma'muriyati vositalaridan foydalanish asoslarini kiritish maqsadga muvofiq, deb hisoblaydi.

Moliya bozori tashkilotlarining majburiyatlari va huquqlari va ularning mijozlari avtomatik almashish bilan bog'liq moliyaviy ma'lumotlar

Moliya bozorini tashkil etish ushbu bobda belgilangan vazifalarni bajarish uchun O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan tartibda so'rovlar, jarayonlar, shu jumladan, hujjatlarni rasmiylashtiradi va olingan ma'lumotlarni tahlil qiladi, shuningdek qabul qiladi, shu jumladan hujjatlashtiradi. Mijozlarning, benefitsiarlarning va ularni bevosita yoki bilvosita nazorat qiluvchi shaxslarning soliq rezidentligini aniqlash, shu jumladan mijoz tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarning to'g'riligi va to'liqligini tekshirish bo'yicha asosli va mavjud bo'lgan choralar.

Mijozlar moliya bozori tashkilotiga ushbu bobga muvofiq moliya bozori tashkiloti tomonidan so'ralgan o'zlari, benefitsiarlari va (yoki) ularni bevosita yoki bilvosita nazorat qiluvchi shaxslar to'g'risidagi ma'lumotlarni taqdim etishlari shart.

Ushbu bo'lim maqsadlari uchun moliya bozori tashkilotining mijosi (keyingi o'rinlarda mijoz deb yuritiladi) deb moliya bozori tashkiloti bilan moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnoma tuzuvchi (tuzgan) shaxs tushuniladi.

Ushbu moddada belgilangan majburiyatlarni bajarish talab etilmaydigan shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan harakatlarni (harakatsizlikni) amalga oshirishga yo'l qo'yilmaydi. Moliya bozori tashkiloti ushbu bobda nazarda tutilgan majburiyatlarni bajarish chog'ida O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari talablarini legallashtirishga (legallashtirishga) qarshi kurashish to'g'risidagi qonun hujjatlari talablari bajarilishi munosabati bilan olingan bunday tashkilotda mavjud bo'lgan ma'lumotlardan foydalanishga haqli.) jinoyatdan olingan daromadlar va terrorizmni moliyalashtirish.

Moliya bozori tashkiloti bilan moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnoma tuzayotgan shaxs ushbu bobga muvofiq so'ralgan ma'lumotlarni taqdim etmasa, moliya bozori tashkiloti ushbu shaxs bilan bunday shartnomani tuzishni rad etishga haqli.

Agar mijoz ushbu bobga muvofiq so'ralgan ma'lumotni taqdim etmasa, moliya bozori tashkiloti moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnoma bo'yicha mijozning foydasiga yoki uning topshirig'iga binoan amalga oshiriladigan operatsiyalarni amalga oshirishni rad etishga haqli. bundan buyon ushbu bobda – operatsiyalarni amalga oshirishni rad etish) va (yoki) ushbu bobda nazarda tutilgan hollarda moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnomani bir tomonlama tartibda bekor qilish, bu haqda mijozni bu haqdagi kundan keyingi bir ish kunidan kechiktirmay xabardor qilish. qaror qabul qilindi.

Bitimlarni amalga oshirishni rad etish deganda moliya bozori tashkiloti tomonidan moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnoma bo'yicha bitimlar bekor qilinishi tushuniladi, Rossiya Federatsiyasi Mehnat kodeksining 784-moddasi ikkinchi qismi uchinchi va to'rtinchi xatboshilarida nazarda tutilgan maqsadlarda amalga oshirilgan operatsiyalar bundan mustasno. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi, shuningdek mijozning boshqa kredit muassasasida ochilgan bank hisobvarag'iga pul mablag'larini o'tkazish yoki mijozga pul mablag'larini berish bo'yicha operatsiyalar.

Agar kredit tashkiloti bo'lgan moliya bozori tashkiloti operatsiyalarni amalga oshirishni rad etish to'g'risida qaror qabul qilgandan so'ng mijozning bankdagi hisobvarag'iga (depozitiga) mablag'lar kelib tushgan bo'lsa, ko'rsatilgan mablag'lar mijozning hisobvarag'iga kiritilishi shart emas. (depozit) bankka qo'yiladi va kredit muassasasi bo'lgan moliya bozori tashkiloti tomonidan to'lovchilarning jo'natuvchi banklardagi hisobvaraqlariga qaytariladi.

Mijoz ushbu bobga muvofiq moliya bozori tashkiloti tomonidan so'ralgan ma'lumotlarni operatsiyalarni amalga oshirish rad etilgan kundan e'tiboran o'n besh kun ichida taqdim etmasa, moliya bozori tashkiloti u bilan tuzilgan shartnomani bir tomonlama tartibda bekor qilishga haqli. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksi qoidalarini hisobga olgan holda moliyaviy xizmatlar ko'rsatish.

Agar mijoz moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnoma bekor qilingan deb topilgunga qadar operatsiyalarni amalga oshirishdan bosh tortganidan keyin moliya bozori tashkiloti tomonidan so'ralgan ma'lumotlarni taqdim etsa, moliya bozori tashkiloti shartnomani bekor qilish to'g'risida ilgari qabul qilingan qarorni bekor qilishga haqli. shartnoma. Agar ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan chora-tadbirlarni ko'rish natijasida moliya bozori tashkiloti mijoz tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarning ishonchsizligi yoki to'liq emasligini aniqlasa yoki mijoz taqdim etgan ma'lumotlar mavjud ma'lumotlarga zid keladi degan xulosaga kelsa. Moliya bozori tashkiloti moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnomani tuzishni rad etishga yoki moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi tuzilgan shartnomani bir tomonlama tartibda bekor qilishga haqli. moliyaviy xizmatlar.

Moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnoma, agar shartnomada boshqacha muddat belgilanmagan bo'lsa, moliya bozori tashkiloti mijozga moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni nazarda tutuvchi shartnomani bekor qilish to'g'risida bildirishnoma yuborgan kundan boshlab bir oy o'tgandan keyin bekor qilingan hisoblanadi. moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni ta'minlash."

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. Xalqaro soliq shartnomalari qoidalarini O'zbekistonda qo'llash amaliyotini rivojlantirish masalalari O'zbekiston faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu yo'nalish xalqaro soliq shartnomalari qoidalarini qo'llashning uslubiy asoslari yetarli darajada rivojlanmaganligi bilan bog'liq muammoli masalalarni ilmiy o'rganish va yechimlarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

2. Xalqaro soliq shartnomalari qoidalarini qo'llashning nazariy va me'yoriy asoslari, shuningdek, xalqaro soliq shartnomalarida nazarda tutilgan soliq ma'muriyatchiligi vositalarini qo'llash bo'yicha xalqaro va milliy metodologik asoslarning o'zaro hamkorligi o'rganildi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, soliq sohasidagi xalqaro va milliy qonunchilikning me'yoriy-huquqiy tizimi bir-birini to'ldirishga va soliq qonunchiligi sohasidagi eng amaldagi normalarni o'zlashtirishga asoslangan murakkab institut ekanligi aniqlandi.

3. Xalqaro soliq shartnomalari qoidalarini qo'llashdagi mavjud vaziyat tahlil qilinib, ularni qo'llashdagi muammolar aniqlandi. Xususan, o'zaro kelishuv tartib-taomillarini amalga oshirish amaliyoti mavjud emas, bu esa mahalliy eksportyorlarning soliq yukining oshishiga, xorijiy soliq organlaridan ma'lumotlar taqdim etish va soliqlarni undirishda ko'maklashish mexanizmining yetarli darajada qo'llanilmasligiga, soliq rezidentligini tasdiqlovchi hujjat hamda O'zbekiston Respublikasi norezidentlari tomonidan olingan daromadlar va to'langan soliqlar summasi to'g'risidagi ma'lumotnomalarni taqdim etish majburiyati.

4. Xalqaro soliq shartnomalari qoidalarini qo'llashning uslubiy asoslarini ishlab chiqish uchun xalqaro soliq shartnomalarini qo'llash sohasidagi xalqaro tajriba va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari o'rganildi.

Zamonaviy xorijiy tajriba xalqaro soliq shartnomalari qoidalarini hayotga tatbiq etish, shuningdek, milliy soliq qonunchiligida xalqaro soliq ma'muriyatchiligi vositalaridan foydalanish bo'yicha yaxlit metodologik asosni ishlab chiqish va joriy etish zarurligini yaqqol ko'rsatib turibdi.

5. Xalqaro soliq shartnomalari qoidalarini milliy qonunchilikka kiritish bo'yicha milliy soliq qonunchiligini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

Jumladan, muallif O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksiga, O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi to'g'risidagi nizomga, Soliq tekshiruvlari to'g'risidagi nizomga o'zgartish va qo'shimchalar kiritishni, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga qo'shimchalar kiritishni taklif etadi. soliq organlarining norezidentlarga daromadlar to'lanishini nazorat qilish, shuningdek soliq qarzarini undirish bilan bog'liq funk-

sional vazifalari. Shu bilan birga, muallif davom etayotgan xalqaro hamkorlik haqida umumiy tushunchaga ega bo'lish uchun talabalarning o'quv dasturiga soliq ma'muriyati vositalaridan foydalanish asoslarini kiritish maqsadga muvofiq, deb hisoblaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. 101 термин налогового права: крат. законодат. и доктринальное толкование / Н. Н. Балюк, В. В. Замулко, А. В. Красюков [и др.] ; рук. авт. кол. Н. А. Соловьева. М. : Инфотропик Медиа, 2015. 452 с.
2. Семенихин В. В. Устранение двойного налогообложения по налогу на прибыль // Налоги. 2014. № 29. С. 9.
3. Полежарова Л. В. Международное двойное налогообложение: механизм устранения в Российской Федерации. М. : Магистр: Инфра-М, 2014. С. 9.
4. Давронов З. Илмий ижод методологияси. – Т.: Иқтисод-Молия, 2007.
5. <https://soliq.uz/page/xalqaro-hamkorlik>
6. Хитой Халқ Республикаси солиқ қонунчилигида мамлакатда 2 ва ундан ортиқ доимий муассаса орқали фаолият юритаётган норезидентга солиқ органларининг розилиги билан юридик шахслардан олинадиган фойда солиғини жамланган ҳолда тўлаш имконияти берилди
7. <http://www.oecd.org> ,Article 51. Enterprise Income Tax Law of the People`s Republic of China.
8. <https://www.oecd-ilibrary.org/>
9. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2020 yil yanvar.
10. С.Худойкулов Directions for improving the process of forecasting the property tax of individuals. Web of scientist: international scientific research journal. ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 6, June, 2022
11. С.Худойкулов Ўзбекистоннинг янги тараққиёт стратегияси шароитида солиқ сиёсати ва унинг асосий йўналишлари "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" (Economics and Innovative Technologies) ilmiy elektron jurnali 4/2022, iyul-avgust (№ 00060)
12. С.Худойкулов Does information and communication technology impede environmental degradation? fresh insights from non-parametric approaches. Heliyon Volume 8, Issue 3, March 2022, e09108, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09108>.
13. С.Худойкулов State entrepreneurship and its integral connection with the financing of activities. World Bulletin of Management and Law (WBML) Available Online at: <https://www.scholarexpress.net> Volume-10 May-2022 ISSN: 2749-3601
14. С.Худойкулов Худудларнинг молиявий салоҳиятига таъсир этувчи омилларнинг таснифи ва аҳамиятлилиги. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 5, sentabr-oktabr, 2021-yil

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

